

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

за Србију . . . . . 6 дин. месечно
од једнога броја . . . . . 0·40 дин.
за стране земље поштанског савеза 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

Број 154

ПОНЕДЕЉАК 13 МАЈА 1891

Година I

109 САСТАНАК

29 Марта 1891 године у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. П. Ђирић

(НАСТАВАК)

(Питање на министра грађевина Љ. Ђирић)

У неколико ми је позната та ствар, ја сам дознао да су био тај посао око трасирања тимочке железнице, могли да сврше наши инжењери, да има за то стручних и способних људи, а то је потврдио и г. министар грађевина, г. Јосимовић. То што сам ја знао да има таквих инжењера, који би могли да сврше тај пројект, кад су и на тераси радили, баш то и јесте узрок, што сам поднео ово питање и питао, па кад има тако способних људи за овај посао, за што се доводе странци да раде послове, да управо прерађују оно, што су наши људи радили на тераси. Ја сам уверен, да су тај посао радили наши инжењери, да би тај посао био савршенији и много јефтинији, него што га ради Гунеш, који не познаје тај терен и који ради само из онога, колико је могао дознати само по ономе, што је видео из плана који је прецртао. То је једно. Мени се чини, да у данашње доба, кад се на све стране виче какве су рђаве финансијске прилике у земљи, нема смисла доводити странце па их плаћати скупо, кад у нашој земљи има синова, који могу тај посао да врше. Ви се сећате колико је било борбе у Народној Скупштини лане, кад је одобрен уговор за инспектора наше железнице; онда ја г. Миливоје Јосимовић, као нов министар грађевина, доказивао, да се и без тога човека могло да буде, тим пре, што је тај човек добио плату коју имају министри. Па кад је доказивао онда, да је много плаћен тај човек и да се без њега могло бити, то ми је дало повода да упитам г. Јосимовића, за што је дао Гунешу 20.000. дин. за 4 месеца, што износи по 5000 дин. месечно, дакле толико, колико имају и намесници. Дакле ето, таква неправилна радња бив. министра грађевина, изазвала ме је да учиним овако питање. Моје питање треба да се сматра само као протест, против онакве радње министра грађевина и ништа више.

Миливоје Јосимовић — Ја, господо, не налазим да је овде у Скупштини згодно место, да се о чисто стручним питањима много и на широко говори; јер на послетку мораћете се у таквим стварима ослонити на оне, које их морају боље разумевати, и који и одговорност за њихово расправљање морају да поднесу. У осталом, има и других разлога, са којих је од

г. Ђирића било са свим неумесно, што сада ово питање у Скупштини покреће. Извршење тимочке линије неће се никако моћи предузети без одобрења и овлашћења од стране Скупштине, те према томе, када за то буде време, она ће морати и тачно о свему обавештена бити. Сада међутим, докле су припремни радови у току, расправљање тога питања овде могло би само бити од штете за повољно дефинитивно решење његово. Према томе, ја нећу говорити о томе, шта сам као министар грађевина, по овој ствари урадио, као и шта је требало и шта сам намеравао да и даље урадим. Једно само морам да констатујем, да видим да је ствар узела у неколико други правац; јер мало час г. министар грађевина рече, да ствар није хитне природе и да се у овој години неће моћи извршењу приступити. Докле сам ја на томе послу радио, сматрало се напротив, да је ствар хитне природе, и да треба све спремити, те да се у овој години може већ и самом грађењу тимочке железнице приступити, па сам према томе и свој рад удешавао. А што год сам по овој ствари радио, Скупштина може бити уверена, да сам радио по најбољем знању мојем, савесно и у интересу државном.

Ја у овоме питању, из наведених разлога, нисам имао намеру да узимам реч; но како је г. Ђирић у своме говору одвећ често спомињао моје име, и то са неком мени необјашњивом анимозношћу према мени — то сам сматрао ипак за дужност да то учиним, како Скупштина не би остала под погрешним утиском.

Г. Ђирић уписује ми у велики грех, што сам на посао око израде пројекта за тимочку железницу ангажовао и неколико странаца, а ја држим да то није баш толики грех.

Инжењери наши који су радили на трасирању, свој рад на терену довршили су у главном, једва до Божића прошле године, те сам их онда позвао у Београд, како би одмах свом силом легли на посао око израде пројекта, те да овај у што краћем року буде готов. У тој цели, мени је била добро дошла и свака помоћ од страних способних и искусних снага инжењерских, која ми се понудила. Извештен о намери српске државе, да предузме грађење тимочке железнице, г. Ајфел из Париза, послао је био већ раније нарочитог инжењера, у лицу г. Гунеша, да се са целим питањем упозна, да трасу на лицу места осмотри и проучи, и да се постара да спреми терен за евентуално грађење те железнице посредством Ајфеловог друштва. Пре свега дакле, г. Гунеша ја нисам довео, већ се сам нашао овде, а када је видео докле је ствар доспела, и шта јоште ваља урадити, понудио је у име Ајфеловог друштва своје услуге, у цели да се пројект може благовремено довршити, те да се на основу истога могу отпочети преговори, па можда ове године већ и само грађење предузети. Ја сам ту понуду, као по државу корисну и добро дошлу, а са одобрењем целе Владе, примипо, те је на тај начин одмах образован нарочити биро за

израду пројекта. За исти ангажован је г. Гунеш, са још неколико инжењера, а свима одређена је награда, коју је за њих г. Ајса тржио. За посао овако хитне природе и тако краткога рока, није било умесно никакво погађање, нити би оно корисно било.

Г. Тирић, између осталог, вели и то, како г. Гунеш ни само земљиште, којим траса пролази, не познаје. То, господо, не стоји, јер је исти господин у неколико пута трасу обишао и извршио тачно осматрање земљишта, те је као искусан инжењер о томе министру грађевина и своје мишљење саопштио. Ако је дакле, све што г. Тирић каже, основано на овако тачним информацијама, онда се већ и сами можете оријентисати у томе, шта вреди његови наводи и у којој се цели износе.

У осталом г. Тирић није ни најмање позван да заступа српске инжењере, и то нарочито још према мени.

Поред тога изгледа ми, да г. Тирић употребио ову прилику, да као и у лањској Скупштини пева, оде г. Николи Станковићу, контрактуралном чиновнику железничком, а од тога могао нас је слободно поштедити. Њему ће бити познато, на који је начин у Скупштини лањске године прошао уговор тога господина. Ја сам био мишлења, у финансијском одбору, да његов уговор и под онаквим условима не треба примити. То сам учинио из правог уверења, а када ми је доцније објаснио у колико су моји другови морално већ били ангажовани, да се г. Станковић у државну службу прими, ја сам слегао раменима, и само услед мојег даљег резервисаног држања и наваљивања од стране мојих другова, Скупштина је ипак пристала да се уговор прими. Првих дана мојег министровања нисам могао другаче поступити, но данас имам пуно основа да се кајем што сам попустио у томе питању. Што се тиче заслуга г. Станковићевих, ја не налазим да су оне тако велике, као што г. Тирић мисли. Колико је мени познато, његова сва заслуга састоји се у томе, што је у своје време, када је било на реду закључивање уговора са Вонгуом за грађење државне железнице, написао о томе питању неколико чланака у новинама. Но сматрам, да смо толики патриотизам његов, ми довољно платили тиме, што смо му дали обилну плату и додатак, што му признајемо године контрактуралне службе, па смо му признали чак и неких десет година мађарске службе.

Замерам дакле, г. Тирићу, што свој положај у Скупштини употребљује на протежирање и хвалисање једне личности, о чијем раду тек будућност има да нам покаже у чему се састоји и шта вреди.

Што се пак тиче питања о тимочкој железници, понављам: да је сав мој рад по тој ствари био потпуно искрен и савестан, као што сам и научно вада да радим; да сам урадио све што сам могао и што сам налазио да је потребно; па према томе, и да сам готов у свако доба, за такав мој рад и за све његове последице да понесем одговорност.

Министар грађевина Пера Велимировић — На реду је сад одговор на интерпелацију г. Јована Јовановића, но ја мислим да је излишно на исту одговарати, јер је та интерпелација остала без предмета, по што је по том предмету министар донео решење.

Јован Јовановић — Ја одустајем од те интерпелације.

Председник — Изволте чути одговор г. министра просвете на интерпелације.

Министар просвете и црквених послова А. Николић — Г. Алекса Ратарац и другови интерпелисали су ме за што још до сада није постављен епископ тимочки и питају: је ли што урађено по овој ствари и какав је резултат? Ко је узрок што тај посао није свршен? и мислили се издејствовати извршење скупштинског решења? — Под овим издејствовањем скупштинског решења, г. Ратарац мисли ово: Законом о црквеним властима установљено је да поред до садашњих епархија има још и четврта, а епископ није још постављен. Ја ћу најпре морати да додирнем једно од гледишта г. Ратараца због кога мислим да је он управно оваку интерпелацију на мене. Он вели, да за овакав рад, за постављање владике, постоји правило да се министар просвете спо-

разуме са митрополитом. То гледиште постоји. Има случајева где је министар просвете упућен на споразумевање са епископом и митрополитом при постављању црквених чиновника а има где то није потребно. Овде пак за постављање владике министар просвете није упућен ни на какав споразум са митрополитом, него то овако иде. Архијерејски Сабор бира владика. Изабрано лице саопштава се влади. Влада за тим одговара да изабрано лице прима или не прима. Ако га влада прима онда се оно посвећује за владика и за тим се указом поставља да врши службу.

Да је овакав случај, као што мисли г. Ратарац, онда бих ја може бити имао више узрока да дам прецизније одговор, за што се до данас нисам споразумео с другим надлежним чиновцем, јер би тада имао нарочиту дужност да извршим, која се баш мене тиче, али како то није случај, како се владика не поставља по споразуму министра просвете са митрополитом, него се бира од Архијерејског Сабора, па тек после тај избор подaje одобрењу, то је моје учешће у овом послу толико ограничено, да ја не морам примити одговорност за евентуално задоцњење. У осталом, господо, кад се прочита закон кад се узму на ум побуде, које су оне руководиле при установљењу ове владичанске столице у тимочкој крајини, видеће се да је ствар толико важна да бисте у самој њеној важности могли наћи објашњења за што ово постављење још није извршено. Ја овим ипак пећу да правдам задоцњење, али морам молити да се не показује велико нестрпљење за то што још нема тимочкога владике. Овакав посао није што и постављење обичнога чиновника. Владика је један од достојних међу достојнима, а за владика у том крају треба поред истога још да имамо уверења, да ће он бити кадар радити и као црквени човек и као нацијоналан раденик. А те особине не налазе се тако лако и по томе тако би се дало оправдати, ако се мало и почека на то постављење.

Пећу у начелу да правдам зашло ово није учињено, али што није учињено до сад, може да се учини сад. Од стране моје могу да уверим Скупштину, да сам и до сада радио, да се место владике у тимочкоме крају што пре попуни, а радићу и даље. У томе мислим да ће мом даљем раду од велике користи бити и сад засведочена пажња Народне Скупштине за то питање.

О овој ствари, дакле, ја вам за сад нисам у стању дати никакав новољан одговор просто с тога, што ствар још није свршена. А што није свршена, разуме се, да има некаквих узрока.

У осталом, кад је реч о ствари, која се мора са већом обазривошћу и пажњом да врши, онда држим, да ћете сви признати, да и није потреба, да вам је ја најопширније излажем. Напоследку у интересу саме радње, у интересу онога циља коме се тежи, нужан је да се к послу овом одмерено приступи, те да се дође до најбољег решења тога питања.

Овом приликом смаграм за потребно да још један пут поновим, да то питање треба што пре да се реши; али да је ипак то потребно, да још нешто учинимо за цркву и свештенство, осим онога што је до сада учињено. — Ми имамо на име велике потребе да подижемо и интелектуално и материјално стање свештеника, да *учинимо* за њих *што више* можемо, како би смо од њих *и више могли тражити*. А један од начина је и у томе, да се тимочки владика постави. На тај начин оствариће се једна потреба; оствариће се једна жеља Народне Скупштине и унеће се у свештенство више мира, који му је потребан.

Од моје стране ја вам могу обећати да ћу се што се мене тиче, трудити колико је год могуће, да се место тимочког владике што пре попуни, па да том приликом решимо једно питање мира у цркви, како бисмо имали што више успешних погодаба за онај даљи рад за цркву и службенике цркве.

Ја бих молио г. г. интерпеланте да за овај мах не граже више, молим их да верују да ћу са уређењем овога питања пожурити и убрзати колико сам год кадар, па ако верују у то моје обећање, онда нека буду задовољни са овим

одговором на интерпелацију. (Чује се: задовољни смо потпуно, да се реши!)

Алекса Ратарац — Господо, овој скупштинској сесији биће скоро пет месеци. Од почетка па до пре неколико дана ја као посланик, а и као грађанин водио сам рачуна о прошло-годишњем скупштинском решењу. Ја нисам водио рачуна, ко ће бити владика, него сам водио рачуна са друге стране, са стране политичке и с тога сам питао г. министра о томе, да ли решење скупштинско може да постане извршно, и ако ће постати извршно, кад ће постати извршно? Овако гледајући ствар, изгледа ми као да се не би још за две три године то скупштинско решење остварило, и за то сам ја ову интерпелацију поднео да ми г. министар каже: какви узроци стоје томе на путу?

Г. министар просвете прекорео ме је, да ја не разумем, како се постављају владике. Ја то добро познајем, али хтео сам да се ово скупштинско решење оствари, јер је то скупштинско решење изазвала потреба политична а и национална у томе крају. И у томе требало је да буде неког споразума између министра и Архијерејског Сабора, јер се тамо не успоставља владика да попи, и да врши друге црквене послове — но да је главно, да он сузбије навалу бугарске пропаганде.

Дакле, кад је ствар таква, онда је нуждан споразум не само министра но и целе владе са Архијерејским Сабором. Но главно је овде да митрополит неће да верма скупштинско решење. И оно зависи од његове добре воље, и кад он хоће да сазове сабор, онда може да буде извршено, иначе је решење мртво слово на артији. Дакле једно решење скупштинско, које је добило највишу санкцију, не може да се оствари с тога, што се г. митрополиту то не допада. Ја не знам, за што се то решење није могло до сад да изврши, сем ако се чека на способно лице из Јерусалима или из Кијева и т. д. Ако се на то чека, онда ја разумем, и ми можемо бити спокојни, да тај владика неће бити постављен.

Из свега овога увиђам да министар није радио ни мало на остварењу овога скупштинскога решења, да се установи ова епархија тимочка, и увиђам да митрополит гледа да направи забуну међу свештенством и међу владом.

Што се мене тиче, ја бих био задовољан, да се тај владика никад и не поставља, јер сам у начелу прогивао владикама и знам да они не могу никакве хасне да донесу, и само због тога ја сам устао да питам г. министра (Чује се: да се реши).

Председник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Димитрије Машећ — Господо, лањске године кад је у закону црквеном решено да се опет воспостави стара тимочка епархија, онда су нас руководили виши народни интереси и обзира. И сваки Србин, кад се запита, шта је могло руководити Скупштину да донесе овакво решење да се обнови ова епархија, јер је најмања, и нема више од три најмања округа, онда ће доћи до тога закључка, да су Скупштину морали руководити неки виши народни интереси. Истина г. министар просвете није то отворено рекао, али ви ћете као Срби разумети то, да је наша дужност да ми морамо бити будним оком на страни са свима оним средствима, с којима држава располаже на безбедност а нарочито на ономе крају, где се боре разни елементи противу наше народности. Кад то стоји, онда сматрам да су г. интерпеланти са свим умесно поднели интерпелацију, и мислим да је та интерпелација поднета баш у тој цели, да се попуни место владике, како би се могао да изврши задатак народни на ономе крају.

Ко не познаје тај крај он ће сматрати за излишно постављање владике. Али, господо, ми смо Срби, који треба да водимо рачуна и о Србима ван граница наших. Ја сам лањске године избацио једну реч, коју нисам требао да кажем, али нисам могао да оделем срцу као Србин и као човек из онога краја, могу вам и овом приликом рећи, да српски народ, српска држава треба будним оком и опрезно на стражи да стоји на источном крају наше отаџбине. Изгледа за сад да нема ничега. Али, господо, то је ствар која тиче оздо. Ја сам се о томе лично разговарао лањске године са г. министром и са многим мојим при-

јатељима. Та ствар није од јуче. Има неколико година, како се она почела да крије и оздо да ради Свакојако треба да употребимо сву силу, да тај свет путем школе, путем образовања, колико толико, придобијемо уза се.

Кад то стоји и кад је задатак епископа у том велики, ја држим да је г. министар требао, да се споразуме са Архијерејским Сабором и да што пре постави владика у том крају. Што вели г. Ратарац, да митрополит није хтео да бира владика ја у колико знам ту ствар Архијерејски Сабор чинио је избор, али с друге стране потребан је споразум владе. Но влада се није могла споразумети о избору личности са архијерејским сабором. Према томе не може се пребацити г. министру просвете, да он неће да постави владика, него се може пребацити г. митрополиту, да он није хтео да бира владика. Свакојако ту су два тела, с једне стране Архијерејски Сабор, а с друге влада и оба чиниоца треба да се сложе, па да избор буде извршен. Ја мислим да би требало дати Скупштини задовољења тиме, да г. министар заложи своју реч, да ће најенергичније настати, да се дође до споразума и да што пре буде постављен владика у том крају.

Ја бих молио Скупштину да примимо к знању одговор г. министра, јер ако би се упуштали у појединости било би непријатно за саму ствар.

Председник — Претрес је свршен; пошто нико није предложио мотивисан прелаз на дневни ред, предлажем прост прелаз на дневни ред. Усваја ли Скупштина прост прелаз на дневни ред? (Усваја).

Изволте чути други одговор г. министра на интерпелацију.

Министар просвете Андрија Николић — Господо. И овде интерпеланти су исти. Питање је у овоме. Они веле; „дознали смо да је г. министар просвете тражио, да г. митрополит Михајло сазове свештенство ради избора чланова духовног суда, и да је тај захтев г. митрополит одбио“, па се даље веле; „ако је то у истини, онда тражимо да нам одговори г. министар просвете, на основу каквих земаљских или канонских закона, ово врши г. митрополит?“ Као што видите, ствар се тиче постављања чланова духовног суда.

По закону о цркв. властима први пут чланови духов. суда постављени су указом, по што су се споразумели дотични епископ и министар. Како је то извршено десило се да су двојица чланова одма дали оставке, тако да су њихова места остала празна. Кад сам ја позвао г. митрополита да сазове свештенички збор, ради избора, — а треба удвојен број кандидата да се избере, да се места попуне, — онда доиста г. митрополит ставао ми је нека питања и тражио нека објашњења, али не може стојати никакво оно што мисле г. интерпеланти, да је г. митрополит одбио захтев. Кад министар просвете стави један захтев на основу закона, онда и поред свега тога што се заиста мора признати да је г. митрополит један велики ауторитет, при свем том и тај велики ауторитет не може одбити захтев министра на закону основа; јер се закон мора да врши. То није ни било. Г. митрополит није одбио захтев, него је било ово: Г. митрополиту се чини, да се ствар може тако сматрати као да та два члана нису ни дошла на дужност, почем се нису ни примили дужности; г. митрополит је мислио, да се може сматрати, да они нису ни постављени и предложио ми је, да и ја примам тако сматрање и желео је, да се нова два члана поставе опет указом по споразуму. Ја сам одговорио, да такво гледиште не могу усвојити, јер се не слаже са мојим мишљењем да се то може по закону извршити. А како је ту једна спорна страна г. митрополит, ја сам хтео да се ствар боље објасни и молио сам, да држ. Савет каже: шта мисли о томе питању. Држ. Савет је то по мојој молби учинио и потврдио гледиште, које сам ја заступао. Казао је да је прво постављење чланова духовног суда, извршено на основу прелазног наређења, а карактер прелазног наређења и јесте у томе: што је оно привремено и што за једанпут има важност.

Имајући пред собом и такво мишљење Државног Савета, изнова сам писао да се свештенички збор сазове. Онда ме је г. митрополит замолио да се избор не изврши у овај мах, кад

сам писао а то је у Јануару месецу, него је сачекао лепше време, ја сам на то пристао. Али свакојако свештенички збор по закону биће сазван и он ће изабрати удвојен број кандидата, и од њих ће се поставити овде у Београду два члана.

Алекса Ратарац — Према одговору г. министра, ја немам шта да кажем. Све што је г. министар радио радио је правилно. Сва се ствар своди на то, да је се г. министар с г. митрополитом споразумео, те је гледиште г. митрополита исправљено, да је г. митрополит хтео мало по старински да се протури оно, што он хоће. Но сад је ствар изведена лепо и начисто и по закону свештенички збор бираће та два члана духовнога суда. Само не могу да одобрим то, да г. митрополит бира време, сем ако се ту рачуна неко боље, суво време, и да ће свештеници долазити на збор пешке као стари кадуђери. Мени се чини, да није требало баш чекати на лепше време, јер судије тога суда имају да решавају толике нерешене брачне спорове, који леже нерешени већ од 10 година. Људи дођу, судије их саслушају спор се никако не решава, из чега излази да на једној страни пропада човек, а на другој жена и то све за то, што није време лепо, да се састане свештенички збор, да још два члана избере. Што се тиче мене, ја нећу имати посла с тим судом, али у интересу тога, да се ти брачни спорови решавају и да не леже толико година, ја не могу бити задовољан са одговором министра, што он вели, да се чека само лепо време, па да се збор сазове.

Председник — Претрес је свршен. Предлажем, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Усваја ли Скупштина према прост дневни ред? (Усваја).

Изволте чути одговор г. министра просвете опет на интерпелацију г. Ратарца и другова.

Министар просвете Андра Николић — г. Алекса Ратарац са друговима поднели су интерпелацију у којој ово веле: „дознали смо, да парохију пок. Стеве „белог“ бив. свештеника из Београда опслужује г. Милутин Стокић бив. председник конзисторије. По закону о чиновницима грађанскога реда ово не сме и не може бити. На основу тога тражимо, да нам одговори г. министар: ко је тај старешина, који је г. Стокића поставио да опслужује ову парохију? и т. д.“

По закону о чиновницима у служби дејствителној и чиновницима на расположењу, не могу се одвојити на стално занимање без одобрења власти. Овде тај случај није. Свештеник је умро и његова је парохија остала без пароха. Г. Митрополит у извесно време, и то много доцније а могу тврдити да је то било Декембра месеца, дао је на опслуживање парохију покојног Стеве „белог“ г. Милутину Стокићу. Како је свештеник пок. Стева бели умро у Марту месецу прошле године, то ова парохија не може остати дуже без свештеника, и као што сте могли читати у званичним новинама, беогр. дух. суд објавио је конкурс за ту партију и кроз који дан престаће потреба замињивања. Ја не могу овде сматрати, да је г. Стокић бив. пред. дух. суда упућен на стално занимање, него је он упућен по наредби епископа да привремено парохују пок. Стеве белог опслужује. Да ли он има за то нарочиту награду, ја то напоменути не знам нити могу у те ствари да улазим, нити ако бих питао, могу бити поуздан да ћу добити одговор. Ако питам, може ми се кавати: нема награде. Смисао је закона тај, да се чиновницима забрањује да тргују и да се баве сталним занимањем ван службе, које доноси сталне приходке. А привремено као што видите кратковремено то уживање једне парохије не може се убројати у такве категорије. Осим тога, што се самога одређивања тиче ствар је таква, да се ја не могу да мешам. Закон о цркв. властима даје право епископу, да кад један свештеник умре и оболе може решити ко ће његову парохију да опслужује, ко ће оболелог свештеника да заступа. У опште епископ има право, да постави заступника сам, и за то не мора ништа ни да јавља министру просвете, а ја се чувам, да из мога круга надлежности не одем у туђ круг надлежности.

Ствар ће се по себи решити, јер кроз који дан мора се поставити парох, који ће добити ту парохију, и онда престаје могућност да је неко други опслужује.

Алекса Ратарац — Господин Стокић био је председник конзисторије и као такав он је српски чиновник, а са чиновницима располаже министар просвете, а не митрополит. У овом случају парохија је остала без свештеника, и све док се други не постави неко је свакојако морао опслуживати, но што ми је једино чудо, то је да се баш нико други не нађе него Стокић, да то није случајно из личног пријатељства, или ђаво би га знао из чега. У закону о чиновницима грађанског реда стоји, да чиновници не могу обављати друге послове, који допосе засебан приход, нити бити под платом код других, а ми видимо да г. Стокић прима бир, а и све друге приходке, који су с тим редом скопчани. Ја разумем да г. министар нема права да се меша у туђе послове, нарочито у ове, где је митрополит надлежан, али ја га питам, да ли он води рачуна о својим чиновницима и овој одредби, јер ево овај г. Стокић прима извесне приходке, који су законом о чиновницима грађанског реда забрањени. Ја сам са радом г. министра задовољан, али нисам задовољан са радом г. митрополита.

Председник — Претрес је свршен. По што није никакав предлог поднесен, то предлажем да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред.

Министар просвете Андра Николић — Г. Милош Богдановић упутно је на мене питање о пожаревачком проту, па вели, како је он чинио неке неуредности, којима сам се ја донекле противио, па најпосле подлегао. Он ме пита: да ли ја знам, да се г. Живко Ивановић, који заступа протопрезвитера прописује као протопрезвитера и пита ме да ли знам, да г. Живко опслужује парохију оболелог поца Стевана Протића и сматрам ли, да је избор окружнога протопрезвитера свршен чин?

Ова је ствар добила приличну гласност, о којој се много говорило и говори, место да се само на надлежном месту расправи. Ова је шта више добила такав значај, да је постала као неко политично питање, у којем радикали имају једно мишљење, а либерали друго.

Прво морам да се додирнем онога што г. Богдановић рече, да сам се ја најпре противио тим неуредностима, а после подлегао.

На то питање имам да изјавим, да нити сам се противио нити сам подлегао, него сам од почетка па до краја радио оно, што закон прописује. Нисам хтео да сматрам то питање ни као либерално, ни као радикално, него сам се трудис, да се ово питање реши како закон прописује. У закону пише, да се избор не може извршити, ако нема окружног одбора. Ја сам овај члан навео и представио г. митрополиту, да извести архијерејски сабор и казао сам да избор г. Живка, као пожаревачког протопрезвитера није на закону основан. Сад долази једна друга ствар, са које г. Богдановић мисли, да сам се ја најпре противио, а после подлегао, а то је што г. Живко ипак врши ту дужност и дан дањи. Међутим и то се разрешава врло лако тиме што поменути господин није *окужен прота*, него је заступник окружног прота, а заступника може наименовати сам епископ, и да не пита министра. Дакле цела ствар стоји овако: избор није извршен и неће моћи да буде извршен, докле се год не конституише окружни одбор, а г. Живко је на овај положај постављен као заступник од самога епископа.

Сад, што се тиче онога: знам ли ја да он опслужује парохију оболелог свештеника? То је случај, који је законом предвиђен и у закону има за то излаза. И ја сам мало пре казао, да епископ може да одреди заступника, па тако је и у овом случају учињено, а између заступника и оболелог свештеника свакојако има неких погодаба, по којима они удешавају материјалну страну њиховог рада, у што ја не могу да се упуштам. Ну најзад ако је ко оштећен, што се тиче тога опслуживања, онда има права да се жали.

На питање, да ли ја сматрам да је избор свршен чин, ја сам мало пре казао, да није свршен чин, јер избор има тек да се изврши, и ја ћу настати, да се тај избор изврши чим буде законе могућности.

Милош Богдановић — Да ово питање поднесем руководило ме је то, што је цело јавно мњење било зането тим питањем, и што је цело свештенство било у забуну о заступању протe у овом месту. Ово лице, које је управо незаконито изабрано, отишло је тамо и спрема други избор.

Господин министар, одговарајући на прву тачку односно његовог противљења, није ми одговорио на питање: зна ли он да се тај прота потписује као окружни прота, а не као заступник? Јер он таквим својим поступком припрема земљиште за нови избор и управо пркоси свету и прети свештенству. Што се тиче питања односно опслуживања парохије оболелог свештеника, ја сам задовољан с одговором г. министра, јер ми је он објаснио да епископ може сам то да учини, али знам само да има спромашнијих људи, којима је ово пре требало уступити, него г. Живку који већ има своју парохију у богатој Морави, по то нека служи на част самом г. митрополиту.

Што се тиче оне треће и најглавније тачке, ја сам задовољан с одговором г. министра, кад он каже, да протско питања није свршен чин и да мора бити новог избора, управо то је и најглавнија тачка овога питања, и кад г. министар тврди пред Народном Скупштином, да нов избор мора бити ја сам потпуно задовољан.

Министар просвете Андри Николић — Ја имам само да доукинем прошли свој говор. Г. Богдановић има донста право, што каже да нисам одговорио на једну тачку а то је: знам ли ја да се г. Живко потписује као протопресвитер, а не као заступник? То је једна ствар, за коју могу да кажем да ми позната није, али ако је заиста тако, онда кад би дошла жалба он би био крив за то, али мени до сад за то није познато тако да кажем званично. Ја сам донекле ту ствар објашњавао тим, што реч прота има два значења, јер збиља има прота, који нису окружне протe, али имају тај чин. Међутим, ја ћу ову ствар испитати.

Председник — Скупштина прима к знању одговор г. министра на ово питање. Има реч г. министар просвете.

Мин. просвете и цркв. посл. Андри Николић — Г. Ратарац питао је о г. Јакову Павловићу пређашњем ректору богословије: зашто он седи још у богословији. Ја мислим, да ова ствар није тако важна, да треба у Скупштини да се решава. Г. Јаков Павловић био је ректор богословије све до краја прошле године. У децембру при крају месеца, не знам баш кога датума, изашао је указ којим се поставља друго лице за ректора. Ректор има стан у богословији и г. Јаков је ту седео. Како је прошло време, кад се у Београду мењају становни, кад је он смењен са ректорства, он је молио да остане још извесно време. Ја сам ту подлегао оном општем севалу, који у опште карактерише нас Србе и дозволио сам му. Он ме је молио за то и ја сам му одобрио. Ја бар лично сматрам да је лакше не молити него молбу одбацити. То је све.

Алекса Ратарац — И овде ћу бити кратак, јер није велика ствар као што рече и г. министар. Разлог за што сам упутно ово питање састоји се у томе, што је министар послао своје писмо 18 фебруара ове године Бр. 19 ректору богословије и решио, да се саопшти Јакову, да изнесе своје ствари из Богословије и иде. По саопштењу, Јаков је се потписао и и казао „ја ћу се иселити кад будем могао.“ Зграда богословије није зграда ректора Јакова ни министрова, и оно што министар каже да је чинио севал, из свога дена, а не са државним добром. Министар рече да ће се Јаков иселити, али кад ће се он иселити на основу тога севала и потписа, ја не могу да знам! Знам, да је овој згради Јаков заузео 5 соба, а знам да Јаков има и своју сопствену кућу у космајској улици. Међутим садашњи је ректор стриан у неку буцаклију, нема ни мало удобног става а и цела школа трпи уштрб због Јакова. Ја сматрам да се овде министар није старао да прибави важности своје решењу те је томе хотимице с погледом на севал штетно држави, а користио Јакову. — Јакову је дато одсуство да иде у бању а у бању се иде у Мају месецу, дакле, излази да ће донде седети. Ја не могу да будем за-

довољан са одговором министровим; био бих задовољан, кад би он за 24 сата иселио Јакова. (Смех.)

Председник — Са овим је питањем свршено. Изволте чути даље г. министра просвете.

Министар просв. и цркв. послова А. Николић — Сад долази да одговорим на 4 интерпелације, које имају велику сличност. За то бих молио Народну Скупштину да на овај начин решимо ове интерпелације: Све 4 интерпелације тичу се одобравања или неодобравања парохије; међутим оне су мени послате пре 4 - 5 дана. Ја немам могућности да детаљније долазим у оцену ових питања, јер бих тек имао да добијем сва акта по овим стварима. Тако прва интерпелација састоји се о липској парохији, која је дата смедеревском ђакону Ђорђу Хадићу, то решење још није потврђено; за тим интерпелација о парохији лугавачкој, која је дата Кости Јовановићу; међутим и то није свршено, што г. митрополит није одобрио. За тим једна интерпелација што је кажњен свештеник из подринског округа Јован Павловић; и на послетку интерпелација о свештенику из Борчи, који је отишао у Вел. Граднште.

Ако хоће г.г. интерпеланти да буду задовољни, ја обећавам да ћу по овоме радити шта треба. Ако би г.г. интерпеланти пристали, ја бих молио да им се посебице не одговара на ова 4 случаја, него нек се прими моја изјава да ћу по овоме радити чим проучим довољно сва потребна службена акта. Да сам добио ове интерпелације пре 20—30 дана, ја бих по њима одговорио, а овако не могу.

Алекса Ратарац — Изјава г. министра просвете на ове 4 интерпелације састоји се у томе, да није могао прибавити оно што му треба, те да би могао, овде пред Народним Представништвом одговорити. Кад он није прибавио ја, разуме се, не могу да га приморам да то прибави, значи морамо чекати и ваљда ћемо сачекати идуће сесије скупштинске. Ја само овде пред лицем целе Скупштине имам да констатујем, ово: мени изгледа, да овај митрополит ради овако по старински, као кад је био он газда, па што он нареди да мора да се слуша. Међутим, сад су дошли нови закони, па он као стари човек не може да се прилагоди овоме. Ово стање измењено може бити да није добро, али на послетку за такво су стање сви људи у земљи, па разуме се да треба и митрополит Михајло да је. Ја мислим, да митрополит треба да остави онај његов старински рад и да се прилагоди овом новом времену, јер је прошло оно време, кад је могао да пони Домановића неписменог човека, кад је држао ђакона који из митрополије иде у пожаревачки завод — на заточење, кад је могао да баца апатему на богослове и поједине људе. То је, што сам имао да кажем: (Чује се: да се реши).

Председник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Панта Срећковић — Ја те интерпелације нисам чуо сад, и ако су то оне исте, које су штампане у „Дневном Листу“ ја бих имао о њима нешто да кажем. У колико сам ја прочитао те интерпелације и видео шта интерпеланти пишу, мени се чини, да интерпеланти не знају круг свога рада, као посланици. Они као посланици прелазе у сверу, у којој немају никакве власти, у круг извршне власти, што је прогивно уставу и траже да се запони овај, да се зађакони овај, и т. д. као да је митрополит слуга, па пошљи му тамо овога да запони, онога да крсти и шта хоћете да он ради. Ја држим, да је то некоректност, коју ми не смемо да дозволимо у нашој цркви, а то ће још боље знати свештеници, који знају каноне и правила наше цркве. Између осталих ствари има једна интерпелација оваква: зашто се ђакону једном не даје нурџа, а не свештенику који је 20 година служио? и зашто митрополит не зађакони тога човека? Па митрополит кад хоће, он ће га зађаконити. Треба да је уредан, да је доброг владања, па ће га сигурно запонити, а ако буде дошао са сабљом да коље митрополита, онда и ми требамо да бранимо митрополита од таквог попа, то није поп, него хајдук, који се увукао у тај посао. Према томе ја мислим, да министар не само не треба ништа да ради, него треба још митрополита да заштити.

Јоксим Павловић — Да није г. Панта Срећковић казао да интерпеланти нису разумели свој положај, не бих говорио, али кад је он казао да ми нисмо схватили своја права онако како треба, онда морам да кажем неколико речи. Кад смо ми интерпелисали министра просвете, за што митрополит не верма пресуде духовног суда, онда г. Панта каже да ми не разумемо свој посао. Једноме свештенику даје се да прима бир на два места и то по вољи митрополита, и кад ми протестујемо противу тога, г. Панта каже да ми немамо места. Ви сте чули говор г. министра просвете, којим се он показује као велики пријатељ наше црквене главе, сигурно у интересу реда и мира, и из одговора на сва ова питања могло је да се провиди да има места свима овим питањима и да је хтео да заштити митрополита. Ја то одобрявам и мислим да црква и држава треба да иду руку под руку и да тако воде државну мисао у напредак. Али то што мисли и хоће министар просвете, митрополит Мијајло изгледа ми као да врло мало на то мисли.

Ја нећу да напомињем овде неке друге неправилности. Митрополит Михаило има свог протођакона и тај је протођакон секретар у конзисторији и он потраже њега кад хоће онга одређује да иде на другу службу, да има хонорар у школи итд. Из свега овога ја изводим то, да је глава црквена доследна себи и да хоће све да тера. Ми смо тражили једино то да се закони врше и где закон није извршен, да се то поправи, а нисмо тражили ово на шта нисмо имали права по закону. Мени се чини да црквена страна никако не може да се помири са новим уставним стањем, и поретком. Као год што св. писмо вели, да је Мојсије лутао 40 година да уђе у обећану земљу, па ипак није могао да уђе у њу, него је умро на граници њеној: исто тако изгледа ми да и митрополит није могао да уђе у нов устав и у нов живот, који је устав прописао. За то мислим да министар просвете треба да обрати најозбиљнију пажњу да се закони црквени и грађански штите и да се права појединаца и државна потпуно очувају да не би и на идућој Скупштини питали: зашто је одузето некоме какво право и за што да се не вермају решења једнога суда, него да се ради по вољи неког другог.

Министар просвете и цркв. послова А. Николић — Ја мислим да је г. Панта Срећковић, улазећи у ствар онда кад није имало шта да се о ствари говори, изазвао дебату која може свакојаке садржине да буде. Ја сам имао част да изјавим Народној Скупштини, да по ове четири интерпелације треба да знам факта, места, датуме и лица, да имам сва потребна службена акта и радње о томе и молио сам Скупштину и г. г. интерпеланте да пристану да одговор на ово дође доцније или да пристану да не дам одговор, него да даље радим по овоме, с тога што нисам имао могућности да спречим одговор. Ја изјављујем да ћу у раду назити, и ако је негде омашен закон ја ћу опоменути на то и видећу јесу ли поступци духовног суда и митрополита правилни и да ли ко од њих нема права. Због тога што су ове интерпелације пре неколико дана поднете, ја изјављујем да сад на те интерпелације не могу да одговорим и молим г. г. интерпеланте и Скупштину да се задовоље с тим, а ја ћу даље радити по овоме шта треба, и молио бих Скупштину да никако не улави у такву дебату која нема садржине ни смисла.

Панта Сл. Срећковић — Ја сам казао, ако су то оне интерпелације које се налазе у „Дневном Листу“, оне немају места и министар треба да их поцепа и баца.

Милан Ђурић — Господо, неоспорно је право народних посланика да могу чинити интерпелације и питања на министре, као што је неоспорно и то, да је министар просвете и цркв. послова надзорна власт црквена, а митрополиту и епископима припадају унутрашњи послови црквени. Ја мислим да се можемо задовољити с тим, што је министар казао, да није прибавио дата која треба да може одговорити Скупштини. Мени не остаје ништа друго него да кажем као свештеник, као Србин и народни посланик, да је свакада било среће за нашу земљу, кад је било хармоније између светске и црквене власти, таква хармонија стоји сада између црквене власти и садање владе, јер

кад не би тога било сама влада има могућности да свакога погоети да се креће у границама закона. И кад видимо да се наша црквена јерархија креће у границама земаљског Устава, чувајући православну веру, онда из таквога сагласија, ја мислим да се можемо налати благотворном утицају. И ја мислим да не треба да губимо време, него да преко овога пређемо даље на дневни ред. Ви видите шта је било у Цариграду. Тамо је иноверни султан и неограничени господар сматрао као један мудар и срећан корак да учини сагласије са православном васељенском патријаршијом и да уклони несугласице, које су се биле породиле између патријарха и његове владе, и кад се то чини у Турској царевини, онда тим пре томе сагласију између цркве и државе треба да тежимо ми у нашој земљи, где смо сви једно православне вере и гди су јерарси Срби, којима добро народа и отаџбине лежи на срцу, јер из такве слоге моралне и држава постаје јача, из које народ може више користи добити свуда и на сваком месту. Дакле, да не заборавимо кад је се постигао споразум између султана и цркве васељенске, прошлог лега, онда је у свим црквама, цамијама и осталим местима, свечано манифестовао тај споразум као велико дело државничке мудрости садашњег султана Хамида а православље је пред целим светом „слава Богу“, славно триумфирало. (Одобравање).

Тривун Милојевић — Као интерпелант задовољно сам се са одговором г. министра просвете, за то што је казао, да ће узети то у рад озбиљан и да види све шта би требало по њему да се уради. И због тога не бих устао да говорим, по тражио сам реч једино због Панте Срећковића. Но пошто му је мој друг и пријатељ Јоксим врло добро одговорио, да ће му бити доста до 1 новембра, када ћемо се опет састати и г. Панта боље објаснити, да ли имамо права подносити интерпелације и питања или не, и ко има на то права, кад га немају народни посланици, то одустајем од речи.

Арсеније Прокопијевић — И ја сам задовољан са одговором на интерпелацију, али имам само да учиним једну примедбу председништву, што је за све време дебате поводом ове интерпелације, толико било благо према оним посланицима, који су утицали у реч, како у говору г. министра, тако и у говору осталих посланика, и са тим утицањем у реч изражавали се тако, како може само да пристопи деци овде, где јарак заграђују, а никако не допкује да се такве речи изговарају у Скупштини. Тако кад је било говора о једноме свештенику из подринског округа, г. Кундовић упао је у реч, а није смео јавно да устане, и казао је да га он зна, и да је то једна вуцибатина, и на те се речи Скупштина насмејала. Ја нећу да заступам тога свештеника, али тако исто заступам свештенички staleж, као год и други што заступају своје сељаке. Ја нећу никога да браним, али томе места овде нема. Али ако хоћете кога да изрезилите, онда имате пута, а то је да тражите реч од председништва и сада можете да кажете о томе свештенику што год хоћете и тај би говор, онда био у етнографским белешкама, прочитало би се како један народни посланик назива једног свештеника вуцибатиниом пред Скупштином а Скупштина се томе само насмејала. Ја бих вас молио г. председниче да од сада сабрањујете такве речи, него нека сваки устане на нека каже јавно и онда ће се онај моћи бранити противу тога.

Председник — На прекор пона г. Арсеније Прокопијевића, који није ништа говорио о самој ствари, налазим за нужно, да изјавим, да председништво руководи пословима онако, како пословник скупштински наређује, и не да никоме да упада у реч; али ако је што неко казао у ларми, што председништво није могло да чује, то се онда председништва ни мало не тиче, јер савршено није у стању да руководи и скупштинским радом и да чује шта ко у жагору или без тражења речи говори из клуне.

Велизар Кундовић — Донста, господо, стоји оно што је казао поштовани посланик поп Арсеније да сам ја упао у реч и да сам казао да је тај свештеник вуцибатина. Ја остајем при томе, и мени не дозвољава образ и част да кажем јавно у Скупштини шта допста тај поп чини. Ја само за рад ауторитета свештеничког и саме Скупштине нећу то да на-

помињем; али као што рекох омет остајем при томе, да је то крајње непоправљив човек и нека ме тужи на њу ја то и доказати.

Председник — Претрес је свршен. Г. прота Милан Ђурић предлажно је прост прелаз на дневни ред. Ко је за то, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред, нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе).

Објављујем да је Скупштина усвојила да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред.

Министар просвете и цркв. послова А. Николић — Има још једна интерпелација. То је интерпелација Тодора Радовановића, којом ме пита: зашто епископ нишки г. Јероним није рукоположио за свештеника Косту Поповића учитеља Јелашничког; за тим наводи разлоге, зашто га није рукоположио, и обраћа се министру просвете и пита га: на основу кога закона неће да изврши рукоположење г. Јероним, и зашто неће једнога одличног српског учитеља да рукоположи за свештеника?

Господо, на овакву једну интерпелацију ја бих могао да одговорим са две речи. Ја могу приватно да упитам г. Епископа Јеронима, зашто га не рукоположи, али га званично не могу ни питати, јер то је само његово право и више никог другог. Он има извесне своје обзире, које ми њему морамо оставити, јер су то само његови обзире, и он је одговоран за свој рад пред Богом и пред законом. То је дакле његов посао и ја у то не могу да улазим. Г. Тодор вала, да је тај учитељ добар човек. Ја то могу да признам, али могу бити са свим неки други обзире, зашто се он не може да рукоположи. Ја се о тој ствари могу само приватно да разговорим и са њим да се обавестим, те да се дође до резултата. Према свему овоме поштовани посланик г. Тодор ненадлежно је упити ову интерпелацију на мене, јер се ја у овакве послове званично не могу мешати.

Тодор Радовановић — Ја сам питао министра о томе зашто г. Јероним није хтео да рукоположи овога учитеља, кад је већ било допето решење, и шта томе стоји на пут, јер знам, да је један рукоположен за свештеника, који је отерао своју жену, и који је неморалног владања, а овога човека, који је доброг и чистог владања неће да рукоположи, по чак назива га и безбожником, а да је поднео од Томе карту Јерониму он би га рукоположио, из тога се види да је то партизанлук јер од приложених уверења види се, да су њих преко 100 молили да се рукоположе а њих два три, и то Тома жално се он, Јероним њега послушао и по томе ја писам задовољан са одговором.

Тома Јовановић — Стоји то, да је било решења, да се овај Коста рукоположи, али да није рукоположен е тога, што чим је дошло грађанство онога места, за које хоће да се рукоположи, одмах је изјавило, да он није достојан за свештеника, и да не треба да се уведе у ред свештенички, те да се после и остали свештеници називају вуцибатинама само због таквих људи. Он је био под судом за покушај убиства и опсовао је Бога и Богородицу те због тога нису га ни рукоположили. Зар сме један владика да га рукоположи, кад дођу 200 потписа од стране оних парохијана, за коју парохију хоће да се рукоположе и кажу да га неће да га приме за свога пароха, јер је недостојан за то место. Владика је овде са свим по закону оступно и тога човека није хтео да рукоположи за свештеника е тога што је био под судом за убиство и што је опсовао Бога и Богородицу.

Министар просвете и цркв. послова А. Николић — Ја сам мало пре одбио оно што г. Тодор тражи, јер налазим, да је то право самога епископа и да немам права у то да се мешам. Ја сам одбио дакле, што он каже да нема права. А сад морам да одбијам и ово што г. Тома вели, да је г. епископ Јероним имао права. У томе је баш главна ствар, господо, што ми не можемо решавати ни као што каже г. Тодор да он нема права, ни као што каже г. Тома да он има права. Ја мислим, да се Скупштина може с тим задовољити.

Тодор Радовановић — Молим за реч ради личног обавештења са г. Томом Јовановићем.

Председник — Скупштина је одлучила да се више не говори, и према томе не можете добити реч.

Тодор Радовановић — Молим вас, само две речи да кажем. Није истина, да су се 200 жалили, као што вели Тома, него само 20 а 200 су молили да се Коста запони, и није истина то што да се наводи.

Председник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање. Пошто није предложен мотивисан прелаз на дневни ред, то, ко је за то, да се пређе на прост дневни ред, нека седи; ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем, да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред.

На реду је одговор г. министра правде.

Министар правде Гл. Гершић — Г. Станко Петровић народни посланик, упитио је на мене интерпелацију, која се тиче рада председника алексиначког суда, г. Лазе Протића. Садржива је ове интерпелације у томе, што, као што г. интерпелант вели, г. Лаза Протић, као председник суда у Алексинцу у белешци при претресу кривичном или извиђају грађанских спорова не бележи оно што парнична страна или сведоци кажу, него уводи тамо оно, што је њему воља, а све на штету оне стране, којој хоће судском пресудом да се освети. У интересу правде г. посланик пита ме: прво, да ли је мени такво поступање г. Лазе Протића познато?

Ја на то прво питање имам да кажем, да све до дана интерпелације г. Станка Петровића, ништа ми није било о томе познато, нити ми је ко што доставио, нити ми се ко жално, и према томе ја, разуме се, писам ништа знао нити сам што радити могао.

Што се тиче другог питања, да ли је тако његово поступање саобразно закону? ја имам да кажем ово. Оно, шта ће се забележити у судској белешци или протоколу, то је регулисано самим законом. Тако и, пр. у § 167 грађ. поступка стоји ово: „сваки парничар има права захтевати да се све оно, што је он навео и оно што је противна страна навела и примала, а решењу парнице допринеси, у белешку стави, у колико то тужбу преначала, исправља, или поткрепљава.“

Дакле, свакојачко по самом закону свака парнична страна има право да захтева, да се у судски протокол забележи оно што може имати важности за саму парницу и за саму ствар. И према томе, разуме се, ако би доиста председник, који руководи извештај или претрес, збиља тако радио, да неће да забележи у протокол оно, што допринеси ствари, онда нема сумње, да се тај председник огрешко о закон.

Но и ту има начина и средства да се парнична страна сачува од самовоље председавајућег. Пре свега ви знате да свака парнична страна потписује протокол и *потписује га тек онда, ако налази, да је у протоколу све забележио, што парничка страна налази да треба да уђе*. Ако дакле, једна парничка страна налази да у протоколу није забележено све што треба, онда она не мора потписати протокол и може против тога протестовати, о чему разуме се има суд да реши. Ту се мора признати да има неке празнине у закону, јер се баш не може прецизно одредити то, што се вели: „сваки парничар има права захтевати, да се све оно што је он навео, а решењу парнице допринеси, у белешку стави и т. д.“ Збиља може се десити да неко тражи да уђе у белешку оно, што решењу парнице не допринеси и сад то не може се тачно одредити, шта решењу парнице допринеси и ако би се сад у томе појавила несугласност између парничке стране и онога, који руководи претрес или извиђај, онда то треба неко трећи да цени. И кад се тако нешто догоди, онда ствар може доћи до вишег суда тиме што парнична страна изјављујући незадовољство или жалбу може у том своме акту напоменути, како је при самом претресу било неправилности. То сад долази пред виши суд, који то има да оцени. Дакле као што видите, нема сумње, кад би председник хтео самовољно да поступи, има законских средстава, да се против тога може да војује, и ја збиља констатујем да би то било против закона, ако би председавајући тако радио.

Сад долази питање, у коме интерпелант вели: ако је то поступање противзаконо, онда мисли ли г. министар предузети корак, да се овој самовољи стане на пут и да се г. Лаза по закону казни?

Ја морам прво да кажем, да ова ствар овако, како је поднесена, она је поднесена без података, без ближег одређивања појединих случајева. У интерпелацији само се у опште каже, да ли ми је познато такво поступање председника Алексиначког суда; поједини се случајеви не наводе.

Као што сам мало час казао, мени све до подношења интерпелације није било познато то некоректно поступање председниково, али по што ми је интерпелација наднесена, стигла ми је једна безимена достава, у којој се наводе два случаја и напомиње се, како је председник г. Лаза Протић поступио у једном, а како у другом случају.

Један се случај наводи овакав. При кривич. претресу хтео је један кривац да узме себи за браниоца свршеног правника, који је писар код једног адвоката. Председник је приметно да томе нема места и да не треба да буде, по што има адвоката у Алексинцу, и објашњавао му је да треба да узме правозаступника. Овај је на то објашњење пристао, али је тражио да се забележи у протокол, да је то неко припрељавање од стране председника.

Као други случај наводи се, да је један притвореник, тражио да се на јемство пусти, па се вели, да председник г. Лаза то тражење није ни изнео пред суд, него је сам решио, да нема места том тражењу.

Ја сам на основу те доставе тражио изјашњење од председника г. Протића, и то ми је обавештење стигло.

Што се тиче прве ствари о избору правозаступника, и ако то не спада у обим интерпелације, ипак ћу да кажем неколико речи о овој ствари. Може се догодити и збиља, догађа се, а то ће сваки знати и из пракције, да председници судова имају различита разумевања о извесним питањима. На прилику у § 11. стоји да може сваки свршени правник заступити и бранити другога на суду. Сад нека председници сматрају, да се та одредба § 11. коси са § 7. закона о правозаступницима, да свуда где има два или више адвоката они имају право да заступају и раде, па тек у оскудници њих, могу и други да раде, дакле, изгледа да то има противречности са § 11, и пошто је овај § 7. закон о правозаступницима донет доцније. Има председника који кажу: докле има адвоката, мораш узимати адвоката, а ако нема адвоката, који су законом овлашћени, онда можеш узети и свршеног правника као што закон допушта.

И ако то питање није на дневном реду, ја сам о њему проговорио неколико речи, само да се уверите, да о томе могу бити разна мишљења и разумевања. И шта више мимоглед могу вам рећи: и ја сам налазим, да треба то питање самим законом да се пречисти и ако се до године састанемо, ја мислим да поднесем предлог те да се то законом јасно утврди, па да не буде разлог разумевања. Што се тиче другог случаја, који се у достави наводи, као да г. Протић није хтео поднети суду на решење тражење једног притвореника, да се пусти на јемство, на слободу — и ако то није случај, који се тиче судске белешке олет да вам напоменем. Ја сам добио од њега обавештење, да је он то тражење изнео пред суд и да о тој ствари постоји судско решење; и паравио — вели се у одговору, — ако не верујем, да могу из акта да се уверим.

На основу свега овога, што сам казао, могу изјавити још да на ову интерпелацију, и ако је она поднесена у доброј намери, али свакојачко без навођења појединих случаја да на ту интерпелацију у којој у опште каже: је ли министру познато такво и такво поступање? Ја нисам у стању да одговорим ништа друго, до то што сам одговорио.

А на крају овога мога говора, ја ћу изјавити г. Станку Петровићу и целој Скупштини: да ћу се, колико год ми у

власти стоји, трудити с једне стране, да заштитим ауторитет суда, и да сачувам судије и председнике судова од свега онога што би могло њихову част повредити, а с друге стране бићу у свако доба готов, да не дам никоме, па био то председник суда или ма ко, да се огрешу о закон, увек ћу бити готов да употребим сва средства, која ми стоје на расположењу, да томе станем на пут.

Дакле, као што вам рекох, да у свако доба станем на пут незаконитостима, које би се у судовима догађале, јер мислим, да судови вазда треба да стоје на висини свога задатка, како би одржали ауторитет, који треба да имају у земљи. Ја сам то имао да кажем, и мислим, да г. интерпелант може бити с овим одговором задовољан.

Станко Петровић — Интерпелацијом, коју сам уравио на министра правде, нисам имао намеру, да војујем што против министра, него сам хтео да га упознам са радом председника првостепеног алексиначког суда. Ја сам навео неколико дата у интерпелацији, међутим имам још података, које ћу узгред да напоменем, само молим Народну Скупштину да ме саслуша.

На првом месту, ја ћу да оградим себе, да се не мисли да лично једног човека хоћу да нападам и да износим неке неистине у његовом раду; јер да сам то хтео да чиним имао сам прилике за то и раније. У потврду овога, ја хоћу да напоменем, да смо ми имали председника до лањске године у првостепеном суду, Јована Несторовића, који је био од 1881. године. Кад бих ја хтео што са партиског гледишта да износим, ја бих пре имао места да говорим против овога човека, који припада напредној партији, а не да говорим против онога председника, који ме ни једним позивом позвао пред суд.

Као што рекох, Несторовић је био од 1880 год. у алексиначком суду, и ја нисам могао да чујем, да се ико против њега жали за ваку крупнију ствар, и ако знам да било говора за неке ситније ствари, јер сви знамо, да један човек не може целом свету бити добар. Али тај човек, у најгоре време, 1883 године, кад су напредњаци били, није чинио овакав покор, као овај садашњи, и ја с тога с моје стране поштујем тога човека. Сад да пређем на саму ствар.

Ми знамо да је прошле године извршен избор судија у касацији, апелацији и председника првостепених судова, по чијем је избору, прошле године у месецу Априлу дошао за председника г. Лаза Протић. Ја, у колико сам расипивао за тога човека, добио сам извешће да је миран, и ја нисам хтео да желим ни за овога ни за онога, јер сам желио да само буде правичности у суду, па био ту либерал или радикал. Није прошло ни месец дана, а поједини људи из вр. Алексинца и околине почели су се жалити на тог човека и почели су износити његову неправилну и неправедну радњу, а та његова неправедна радња највише се огледа у партизанству. То је, господе, претеран партизан, и он партизанство примењује и уводи у своју дужност, те том приликом чини освету својим противницима. Ја то нисам све у интерпелацији навео, али имам потпуна уверења од више људи, да је он тако радно. Неки сељани, из села Мисгови, били су онгуђени за противстајање власти од некога ср. писара. Кад је претрес био, председник се понашао, како је то већ у пракцику увео, но том је приликом напшао на отпор, и с тога је ствар изишла на површину. Овде треба да напоменем, да је тај писар срески, либерал. Кад су сведоци на претресу сведочили оно, што су знали, председник је видео, да то иде само у корист оптужених, и он је наредио Живку Матићу, писару судском, да ише само исказе, који ће теретити окривљене, но г. Живко као свесан човек, казао је председнику, да он то не може да чини, јер не може на тај начин да убија неколико људи, јер му савес не дозвољава да наводи оно, у исказима сведока, што ће их теретити и упропастити.

(наставиће се)